

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA
STUDENTEXAMENSNÄMNDEN

ÄIDINKIELEN KOKEEN MÄÄRÄYKSET

9.2.2017

Ylioppilastutkintolautakunnan äidinkielen kokeen määräykset sisältävät *lukiolakiin, ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin ja ylioppilastutkinnosta annettuun asetukseen perustuvaa tekstiä* ja lautakunnan yleisiä määräyksiä, jotka tekstissä erottuvat toisistaan kirjasintyylin perusteella.

Tekstissä olevat pykälämerkinnät viittaavat lukiolakiin (766/2004), ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin (672/2005) ja ylioppilastutkinnosta annettuun asetukseen (915/2005).

Äidinkielen kokeen määräykset koskevat ensimmäisen kerran kevään 2017 tutkinnon toimeenpanoa.

1 ÄIDINKIELEN KOE	1
2 YLEISIÄ OHJEITA	2
3 TEKSTITAIIDON KOE	2
3.1 Tekstitaidon kokeen arviointi	3
3.2 Opettajan suorittama arvostelu	3
3.3 Arvostelulomakkeeseen tehtävät merkinnät	6
3.4 Koesuoritusten lähettäminen lautakunnalle	6
3.5 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu	6
4 ESSEEKOE	7
4.1 Esseekokeen arviointi	8
4.2 Opettajan suorittama arvostelu	11
4.3 Arvostelulomakkeeseen tehtävät merkinnät	11
4.4 Koesuoritusten lähettäminen lautakunnalle	11
4.5 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu	11
5 ÄIDINKIELEN KOKEEN ARVOSANAN MÄÄRÄYTYMINEN	12
6 KOMPENSAATIO	12
7 SAIRAUS TAI VAMMA	12
8 LUKU- JA KIRJOITUSHÄIRIÖ	13
9 VIERASKIELISYYS	13

1 ÄIDINKIELEN KOE

Ylioppilastutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkieliessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe. (L 766/2004, 18 §) Kokeen nimi on äidinkielen koe. Äidinkielen kokeina järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielen kokeet. (L 672/2005, 2 §)

Äidinkielen kokeessa arvioidaan, miten kokelas on saavuttanut lukion tavoitteiden mukaisen äidinkielen taidon, erityisesti kirjallisen ilmaisun taidon, kyvyn ymmärtää ja tulkita lukemaansa sekä kypsyden niihin opintoihin, joihin ylioppilastutkinto on edellytyksenä.

Äidinkielen kokeen tehtävät laaditaan niiden kurssien oppimäärien mukaan, joista lukiolain 10 §:n 1 momentin nojalla säädetään lukiokoulutuksen tuntijaon mukaisina pakollisina kursseina ja syventävinä opintoina tarjottavina kursseina. (A 915/2005, 1 §)

Ylioppilastutkintoon osallistuminen edellyttää, että lukion oppimäärää suorittava on ennen osallistumista tutkintoon kuuluvaan kokeeseen opiskellut lukiolain 10 §:ssä tarkoitetun tuntijaon mukaiset pakolliset kurssit aineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. (L 672/2005, 4 §)

Äidinkielen koe on kaksiosainen: siihen kuuluvat tekstitaidon koe ja esseekoe. Tekstitaidon kokeen arvioinnissa painottuu lukutaito ja esseekokeessa kirjoitustaito.

Kokeet järjestetään eri koepäivinä. Äidinkielen arvosana määräytyy näissä kokeissa saadun painotetun pistesumman perusteella. Ylioppilastutkintolautakunta päättää kunakin tutkintokertana arvosanojen pisterajat.

Äidinkielen kokeen hyväksytyen arvosanan edellytyksenä on, että kokelaalla on suoritus kokeen molemmista, eri päivinä suoritettavista osista. Jos kokelas jättää saapumatta jompaankumpaan äidinkielen kokeen koetilaisuuteen tai ei jätä kummassakin koetilaisuudessa koesuoritusta arvosteltavaksi, katsotaan kokonaissuoritus keskeytyneeksi eikä kompensatio ole mahdollinen. Kokelaan on koetta uusiessaan suoritettava kokeen molemmat osat uudelleen. *Hyväksytyen äidinkielen kokeen saa uusia yhden kerran. (A 915/2005, 4 §)*

Saamen kielessä järjestetään pelkkä esseekoe. Koe järjestetään omana koepäivänään. Jos kokelas suorittaa äidinkielen kokeensa saamen kielessä, hän voi toisen kotimaisen kielen kokeena suorittaa suomen tai ruotsin kielen kokeen. *Toisen kotimaisen kielen kokeena voi suorittaa ruotsin tai suomen kielen oppimäärään perustuvan kokeen sijasta ruotsin- tai suomenkielisille tarkoitetun äidinkielen kokeen kyseisessä kielessä. (L 672/2005, 6 §)* Edellä mainituista valinnoista riippuen kokelaan on lisäksi mahdollista suorittaa ylimääräisenä kokeena ruotsin tai suomen kielen koe.

Äidinkielen koe voi olla oppimäärään suomi tai ruotsi toisena kielenä perustuva koe, jos kokelaan oma äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame tai jos kokelas on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä. (L 672/2005, 2, 6 §) Tämän kokeen nimi on suomi/ruotsi toisena kielenä -koe. Koe suorietaan äidinkielen esseekokeen koepäivänä.

Toisen kotimaisen kielen kokeena voi suorittaa ruotsin tai suomen kielen oppimäärään perustuvan kokeen sijasta ruotsin- tai suomenkielisille tarkoitetun äidinkielen kokeen kyseisessä kielessä. (L 672/2005, 6 §)

Kun kokelas on valinnut tutkintonsa pakolliseksi kokeeksi vaativamman tason kokeen tai toisen kotimaisen kielen kokeena suoritettavan äidinkielen kokeen ja saanut koesuorituksesta hylätyn arvosanan, hän voi kokeen uusiessaan vaihtaa sen tason. (A 915/2005, 4 §)

2 YLEISIÄ OHJEITA

Koesuoritusten on oltava kirjoitettua yleiskieltä.

Kummassakin äidinkielen osakokeessa käytetään koepapereina kokoarkkeja (A3 taitettuna), joissa on 9 tai 10 millimetrin ruudutus ja 3–5 ruudun levyinen marginaali. Lukio antaa paperit kokelaille. Paperille kirjoitetaan joka riville ja joka sivulle. Jokaisessa koepaperissa tulee olla koulun numero ja nimi painettuna tai leimattuna, kokelaan numero ja nimikirjoitus sekä nimen selvennös.

Arvosteltaviksi tarkoitetut lopulliset suoritukset jätetään selvästi ja siististi kirjoitettuihin. Kokeessa käytetään lyijykynää, jonka jälki on vaivattomasti luettavissa. Tekstit kirjoitetaan helposti luettavalla käsialalla niin, että isot ja pienet alkukirjaimet erottuvat toisistaan, yhdyssanojen osat on kirjoitettu selvästi yhteen ja kappalejako on osoitettu selvästi.

Tietokoneen käyttö on mahdollista vain erillisellä lautakunnan antamalla luvalla.

Kokelaan on selvästi yliviivattava koetilaisuudessa ne tekstit, joita hän ei halua arvosteltaviksi. Myös suoritusten luonnosteluun käytetyt paperit on yliviivattava. Jos kokelas ei jätä koetilaisuudessa mitään suoritusta arvosteltavaksi, katsotaan koko äidinkielen koe keskeytyneeksi.

3 TEKSTITÄIDON KOE

Tekstitaidon kokeessa arvioidaan kokelaan kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa. Tekstitaidolla tarkoitetaan kokelaan taitoa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista, ilmaisukeinoista ja konteksteista.

Tekstitaidon koe on kuuden tunnin mittainen. Koetilaisuudessa kokelaille jaetaan A4-kokoinen, enintään kahdeksansivuinen vihkonen, joka sisältää tehtävänannot ja aineiston. Aineistona on asiatekstejä — esimerkiksi artikkeleita, uutisia, mielipidekirjoituksia — ja kaunokirjallisia tekstejä sekä kuvamateriaalia. Aineisto voi koostua myös pelkästään asiatekstimateriaalista tai pelkästään kaunokirjallisesta materiaalista. Tekstit voivat olla itsenäisiä kokonaisuuksia tai katkelmia laajemmasta teoksesta.

Tehtäviä on viisi, ja kokelas saa tehdä niistä enintään kolme. Tehtävät liittyvät pohjatekstien merkityksiin, rakenteisiin, ilmaisuun, tematiikkaan, vastaanottoon ja kontekstiin sekä niiden välisiin suhteisiin. Tehtävänä voi myös olla tietyn tekstilajin tuottaminen. Kokelas voidaan ohjata esimerkiksi referoimaan, muuntamaan tai kommentoimaan pohjatekstiä.

Kunkin vastauksen sopiva pituus on noin kaksi sivua. Vastaukset voidaan kirjoittaa samalle konseptiarkille. Uusi vastaus on aloitettava aina uudelta sivulta.

Kokelaan on annettava kullekin vastaustekstille tarkoituksenmukainen otsikko ja merkittävä sen eteen tehtävän numero. Aineistoon viitataan, mutta sitä ei tarvitse esitellä erikseen.

3.1 Tekstitaidon kokeen arviointi

Kaikki kolme vastaustekstiä arvioidaan erikseen. Kustakin vastauksesta alin pistemäärä on 0 ja ylin 6; pisteet annetaan aina kokonaislukuna.

Tekstitaidon kokeen arviointikohteet ovat

- tehtävänannon noudattaminen
- vastaustekstin sisältöaineokset
- käsitteiden käyttö
- tekstin rakentaminen
- kieli
- kokonaiskuva lukutaidosta.

Tekstitaidon kokeessa arviointikohteista painottuvat tehtävänannon noudattaminen ja kokonaiskuva lukutaidosta. Vastausten arviointia täsmentävät kulloinkin erikseen laadittavat koekohtaiset tehtävien sisältökuvaukset. Käsitteiden käytöllä viitataan sekä oppiaineen terminologiaan että yleisemmin havaintojen nimeämiseen ja abstrahointiin.

Arviointikriteerit on kuvattu taulukossa 1 sivuilla 4–5.

3.2 Opettajan suorittama arvostelu

Opettaja arvostelee vastaustekstit taulukossa 1 esitettyjen kriteerien mukaisesti. Hän tekee merkintänsä selvästi punakynällä ja osoittaa vastauksen virheet ja heikkoudet alleviivauksin ja tarvittaessa marginaaliin tekemillään lyhyillä merkinnöillä. Pistemäärä merkitään kunkin vastauksen perään. Koesuorituksen loppuun merkitään vastauksista annettujen pisteiden yhteismäärä.

Taulukko 1. Tekstitaidon kokeen arviointikriteerit

	Tehtävänannon noudattaminen	Vastauksen sisältöaineokset	Käsitteiden käyttö	Vastaustekstin rakentaminen	Kieli	Kokonaiskuva lukutaidosta
0	Vastauksella ei ole yhteyttä tehtävänantoon.	Havainnot puuttuvat, tai ne eivät ole tehtävänannon mukaisia. Päätelmät puuttuvat tai ovat vääriä. Sisältö on osittain virheellistä tai pohjatekstin suoraa kopiointia.	Tehtävänannon edellyttämiä käsitteitä ei ole käytetty tekstin erittelyssä.	Vastaus ei muodosta kokonaisuutta, eikä siinä näy tehtävänannon edellyttämiä rakennepiirteitä. Viittaukset pohjatekstiin puuttuvat.	Vastausta ei voi ymmärtää. Tyyli ei ole tehtävänannon edellyttämän tekstilajin mukaista. Kielen rakenteiden hallinnassa on pahoja puutteita useilla tasoilla. Vastaustekstissä on paljon erilaisia yleiskielen normien rikkomuksia.	Vastaus osoittaa, että tekstiä ei ole ymmärretty.
1	Vastauksen yhteys tehtävänantoon on havaittavissa.	Vastauksessa on jokin yksittäinen tehtävänannon mukainen havainto. Päätelmiä on tehty, mutta ne ovat virheellisiä, perustelemattomia tai epäuskottavia. Sisältö voi olla pääosin pohjatekstiä toistavaa.	Vastauksessa on mainittu jokin yksittäinen käsite, mutta sitä ei ole käytetty asianmukaisesti tekstin erittelyssä.	Vastaus on heikosti jäsennely, ja sidoksisuus on vähäistä. Muutamia tekstilajille tyypillisiä rakennepiirteitä on havaittavissa. Viittaustekniikassa on selviä puutteita.	Vastausta on vaikea ymmärtää. Tyyli on haparoivaa. Kielen rakenteiden hallinnassa on selviä puutteita useilla tasoilla. Vastaustekstissä on useita erilaisia yleiskielen normien rikkomuksia.	Vastaus osoittaa peruslukutaidon hallintaa, mutta tekstin ymmärtämisessä on selviä puutteita.
2	Vastaus täyttää osittain tehtävänannon.	Havaintoja on tehty, mutta ne ovat sattumanvaraisia tai osin asiaankuulumattomia. Päätelmät ovat yksioikoisia tai heikosti perusteltuja. Sisältö voi olla paljolti pohjatekstiä referoivaa. Vastauksessa voi olla asiavirheitä.	Vastauksessa on mainittu joitakin tehtävään sopivia käsitteitä, mutta niiden yhdistäminen havaintoihin on satunnaista tai ne on ymmärretty osittain väärin.	Vastaus on jäsennely, mutta kappaleiden ja virkkeiden väliset suhteet eivät tule selkeästi esille ja asiat jäävät irrallisiksi. Viittaustekniikassa on puutteita.	Vastaus on paikoin vaikeaselkoinen. Siinä on pyrkimystä noudattaa tyyllilajiodotuksia. Kielen rakenteiden hallinnassa on joitakin selviä puutteita. Kirjoitetun yleiskielen normien hallinnassa on monentyyppisiä puutteita.	Vastaus osoittaa peruslukutaidon hallintaa, mutta lukutapa ei ole tekstilajin mukainen. Vastaus sisältää yksittäisiä ja pinnallisia havaintoja.
3	Vastaus täyttää tehtävänannon pääosin.	Havainnot ovat asianmukaisia, mutta ne voivat olla yksipuolisia tai irrallisia. Päätelmät ovat pääosin uskottavia mutta ylimalkaisesti perusteltuja.	Tehtävään sopivia käsitteitä on käytetty tekstin erittelyssä, mutta niiden valinnassa tai käytössä voi olla puutteita.	Vastauksen jäsennely on suhteellisen selkeä. Kappaleet ja virkkeet kytkeytyvät pääosin toisiinsa. Tekstilajin rakennepiirteet ovat oikeasuuntaisia. Viittaustekniikan perusasiat ovat kunnossa.	Vastauksen keskeinen sisältö on ymmärrettävissä. Vastaus on tyylliltään pääosin edellytetyn tekstilajin mukaista. Kielen rakenteiden hallinnassa on satunnaisia puutteita. Kirjoitetun yleiskielen normit ovat pääosin hallinnassa.	Vastaus osoittaa erittelevän lukutaidon hallintaa. Tekstin pääsisältö, tavoitteet ja tekstilajipiirteet on ymmärretty. Tekstistä tehtyjä havaintoja on yhdistelty toisiinsa.

	Tehtävänannon noudattaminen	Vastauksen sisältöaineekset	Käsitteiden käyttö	Vastaustekstin rakentaminen	Kieli	Kokonaiskuva lukutaidosta
4	Vastaus täyttää tehtävänannon.	Vastauksessa on tehtävänannon kannalta keskeisiä havaintoja, joita on ryhmitelty. Päätelmiä on perusteltu tekstihavaintojen avulla, ja havaintojen yhteys tekstin merkityksiin käy ilmi.	Tehtävään sopivia käsitteitä on käytetty pääosin asianmukaisesti tekstin erittelyssä.	Vastauksen jäsentely on selkeä. Virkkeet ja kappaleet kytkeytyvät toisiinsa. Tehtävänannon edellyttämän tekstilajin tyypilliset rakennepiirteet tulevat esille. Viittaustekniikka on kunnossa.	Vastaus on helppo ymmärtää. Tyyli on edellytetyn tekstilajin mukaista. Kielen rakenteiden hallinnassa ei juuri ole puutteita. Vastausteksti noudattaa kirjoitetun yleiskielen normeja.	Vastaus osoittaa hyvää erittelevää lukutaitoa, ja siinä on piirteitä kriittisen lukutaidon hallinnasta. Tekstin sisällön, muodon ja tavoitteiden välisiä suhteita on pohdittu, ja havaintoja on suhteutettu tekstilajiin.
5	Vastaus täyttää erinomaisesti tehtävänannon.	Havainnot ovat monipuolisia, ja pää- ja sivuasiat ovat tasapainossa. Päätelmät ovat uskottavia, ja ne yhdistetään tarkoituksenmukaisesti teksti ja kontekstihavaintoihin.	Vastaukseen on valittu tehtävän kannalta osuvat käsitteet, ja niitä on käytetty asianmukaisesti tekstin erittelyssä.	Vastaus on hyvin jäsenneily, loogisesti etenevä ja tiivis kokonaisuus, jossa asioiden väliset kytkökset tulevat selkeästi esille. Tekstilajille tyypilliset rakennepiirteet ovat selvästi esillä. Viittaustekniikka on kunnossa, ja viittaukset ovat luontevia.	Vastaus on kokonaisuudessaan helppo ymmärtää. Vastaus täyttää hyvin tekstilajin tyyliodotukset. Kielen rakenteet ovat hallinnassa. Vastausteksti noudattaa hyvin kirjoitetun yleiskielen normeja.	Vastaus osoittaa kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon hallintaa. Tekstikokonaisuuden eri merkitystasot on ymmärretty. Teksti on sijoitettu tilannekontekstiinsa.
6	Vastaus täyttää erinomaisesti tehtävänannon.	Havainnot ovat täsmällisiä ja osuvia. Päätelmät ovat oivaltavia, ja ne on perusteltu vakuuttavasti teksti- ja kontekstihavaintojen avulla.	Vastaukseen on valittu tehtävän kannalta osuvat käsitteet, ja niitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti tekstin erittelyssä.	Vastaus on rakenteeltaan selkeä, ehyt ja tiivis kokonaisuus. Teksti osoittaa tehtävänannon mukaisen tekstilajin erinomaista hallintaa. Viittaukset nivoutuvat omaan tekstiin taitavasti.	Vastaus on kokonaisuudessaan helppo ymmärtää, ja sitä on miellyttävä lukea. Vastaus täyttää erinomaisesti tekstilajin tyyliodotukset. Kielen rakenteet ovat erinomaisesti hallinnassa. Vastausteksti on moitteetonta yleiskieltä.	Vastaus osoittaa erinomaista kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon hallintaa. Tulkintaa on perusteltu sijoittamalla teksti tilanne- ja kulttuurikontekstiinsa. Vastaus avaa oivaltavia näkökulmia.

3.3 Arvostelulomakkeeseen tehtävät merkinnät

Lukio tulostaa tekstitaidon kokeen arvostelulomakkeen lautakunnan tutkintopalvelusta. Opettaja merkitsee arvostelulomakkeeseen niille varattuihin sarakkeisiin kustakin vastauksesta saadun pistemäärän, vastausten yhteispistemäärän sekä vastausten lukumäärän. Ne sarakkeet, joiden tehtäviin kokelas ei ole vastannut, jätetään tyhjiksi. Jos kokelaalta ei ole yhtään arvosteltavaa koesuoritusta, merkitään vastausten lukumäärälle varattuun ruutuun kirjaintunnus K. Lomakkeeseen merkitään myös, jos kokelaalla ei ole osallistumisoikeutta.

Opettaja vahvistaa arvostelunsa päivätyllä allekirjoituksellaan arvostelulomakkeen liitesivulle. Nimi-
kirjoitus selvennetään. Jos arvostelijoita on useita, merkitään kunkin osuus, esim. ”Kokelaat 1–45
arvosteli NN”.

3.4 Koesuoritusten lähettäminen lautakunnalle

Koko koulun äidinkielen tekstitaidon kokeen suoritukset ja arvostelulomakkeet lähetetään lautakuntaan samalla kertaa. Koesuoritukset järjestetään niin, että kokelaat ovat arvostelulomakkeen mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Suoritukset ja arvostelulomake pakataan riittävän suureen ja kestäväan kuoreen. Kuorta ei saa liimata eikä teipata kiinni. Jokaisen kuoren päälle kirjoitetaan koulun numero ja nimi sekä kokeen nimi (”Äidinkieli, tekstitaidon koe, kokelaat 1–30”). Jos koesuorituksia on useassa kuoressa, tulee kuoriin merkitä, kuinka monta kuoria on yhteensä. Ensimmäisen kuoren päälle merkitään kirjoittajien kokonaismäärä. Arvostelulomake laitetaan ensimmäiseen kuoreen.

Koesuoritukset lähetetään lautakuntaan valmistavasti arvosteltuina lautakunnan edellyttämässä määräjassa.

3.5 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu

Ylioppilastutkintolautakunta määrää vuosittain kunkin koulun tekstitaidon kokeen ensimmäisen sensorin. Lautakunnan määräämä sensori ei saa arvostella sellaisen koulun suorituksia, jonka kanssa hän on läheisessä kosketuksessa opetustoimen, sukulaisuuden tms. syyn takia. Lisäksi lautakunta antaa ohjeet toisen ja kolmannen sensorin käytöstä.

Jos kokelas jättää arvosteltavaksi enemmän kuin kolme vastausta, katsotaan kokeen muodostuvan niistä kolmesta vastauksesta, joiden pistesumma on pienin. Jos kokelas jättää samaan tehtävään useamman kuin yhden vastauksen, tehtävä arvostellaan pienimmän pistemäärän antavan vastauksen mukaan.

Tekstitaidon kokeessa käytetään toista sensoria aina, kun sensorin yksittäisestä vastauksesta antama pistemäärä muuttuu opettajan antamasta enemmän kuin kaksi pistettä. Tällöin toinen sensori lukee vain ne vastaukset, joiden pistemäärä on muuttunut enemmän kuin kaksi pistettä. Samoin toista sensoria

on käytettävä, jos tekstitaidon kokeen yhteispistemäärä muuttuu enemmän kuin kolme pistettä; tällöin hän lukee kokelaan kaikki kolme vastausta. Tarvittaessa toista sensoria voidaan käyttää myös muulloin.

Kolmatta sensoria on käytettävä silloin, kun sensorit eivät ole yksimielisiä pistemäärästä, yksittäisen vastauksen pistemäärä muuttuu enemmän kuin kolme pistettä, vastausten yhteispistemäärä muuttuu enemmän kuin kuusi pistettä tai jos arvosteltava koesuoritus on hyvin ongelmallinen.

Vastauksen lopullinen pistemäärä on sensoreiden yhteisesti päättämä pistemäärä.

4 ESSEKOE

Esseekokeessa arvioidaan kokelaan yleissivistystä ja kirjallista ilmaisukykyä sekä kykyä kielentää ajatuksiaan ja hallita tiedollisia kokonaisuuksia.

Esseekoe on kuuden tunnin mittainen. Koetilaisuudessa kokelaille jaetaan A4-kokoinen, enintään 16-sivuinen vihkonen, joka sisältää tehtävänannot ja aineistot. Aineistona on asiatekstejä, kaunokirjallisia tekstejä sekä mahdollisesti muuta materiaalia, esimerkiksi kuvia, tilastoja tai taulukoita.

Kokeessa on vähintään 12 tehtävää, joista kokelas valitsee yhden. Osa tehtävistä on aineistopohjaisia. Tehtävänantona voi olla pelkkä otsikko tai sitä laajempi tehtävän kuvaus. Näkökulma voidaan antaa tehtävänannossa, mutta usein kirjoittajan on mahdollista itse valita näkökulmansa.

Tehtävien aiheet voivat liittyä paitsi äidinkielen ja kirjallisuuden oppisisältöihin myös laajemmin kokelaan yleissivistykseen ja elämäntuntemukseen.

Kirjoituksessa on oltava otsikko, ja sen eteen kokelaan tulee kirjoittaa tehtävän numero. Sopiva pituus on tehtävänannon ja käsialan mukaan 4–5 sivua; tämä sivumäärä ei kuitenkaan ole normi vaan suositus.

4.1 Esseekokeen arviointi

Alin esseekokeen arvioinnissa käytettävä pistemäärä on 0 ja ylin 60. Käytössä ovat vain 0:aan ja 5:een päättyvät pisteluvut. Ne vastaavat kouluarvosanoja seuraavasti:

pistemäärä	kouluarvosana
0	4
5	4½
10	5
15	5½
20	6
25	6½
30	7
35	7½
40	8
45	8½
50	9
55	9½
60	10

Esseekokeen arviointikohteet ovat

- tehtävänannon noudattaminen
- sisältöaineokset
- jäsenitys ja rakenne
- pohjatekstin käyttö
- kieli ja tyyli
- kokonaiskuva kirjoitustaidosta.

Esseekokeessa arviointikohteista painottuvat tehtävänannon noudattaminen, kieli ja tyyli sekä kokonaiskuva kirjoitustaidosta. Aineistotehtävien arvioinnissa painottuu lisäksi pohjatekstin käyttö.

Arviointikriteerit on kuvattu taulukossa 2 sivuilla 9–10.

Taulukko 2. Esseekokeen arviointikriteerit

	Tehtävänannon noudattaminen	Sisältöaineokset	Jäsennys ja rakenne	Pohjatekstin käyttö	Kieli ja tyyli	Kokonaiskuva kirjoitustaidosta
0	Ohittaa tehtävänannon. Ei osoita edellytetyn tekstilajin hallintaa.	Ei relevanttia sisältöä.	Teksti on jäsenytymätön. Otsikko on harhaanjohtava, tai sitä ei ole laadittu.	Tekstissä ei ole kosketusta pohjatekstiin, tai se on kopiota pohjatekstistä.	Viesti ei välity. Teksti ei osoita yleiskielen hallintaa, ja siinä on vakavia kielenvastoituksia.	Teksti ei osoita aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa eikä kykyä kielentää ajatuksia.
10 (heikko)	Ohittaa osittain tehtävänannon. Osoittaa joitakin merkkejä edellytetyn tekstilajin hallinnasta.	Ei ole valittu näkökulmaa. Sisältö on niukka, sattumanvarainen tai ristiriitainen. Tekstissä on selviä asiavirheitä. Väitteet ovat usein perustelemattomia.	Tekstin kokonaisrakenne on löyhä. Asioiden esittämisjärjestyksessä on ongelmia. Jaksotus on epäjohdonmukainen. Kappaleiden rakenne hajoo. Otsikon yhteys tekstiin on vaikeasti ymmärrettävissä.	Kosketus pohjatekstiin on vähäinen. Pohjateksti on tulkittu suurelta osin väärin. Raja pohjatekstin ja oman tekstin välillä on epäselvä. Tehtävänannon edellyttämää viittauksia ei ole, tai ne ovat sattumanvaraisia tai teknisesti virheellisiä.	Viestistä on vaikea saada selvää. Lause- ja virkerakenteissa on vakavia puutteita. Teksti ei osoita keskeisten yleiskielen normien hallintaa. Sanasto on suppeaa, ja tyylivalinnat ovat epäonnistuneita.	Teksti osoittaa heikkoa aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.
20 (välttävä)	Täyttää kohtalaisesti tehtävänannon. Osoittaa välttävää edellytetyn tekstilajin hallintaa.	Näkökulma on epäselvä, suppea, hajanainen tai heikosti perusteltavissa. Sisältö on niukka tai rönsyilevä. Asian käsittely on pinnallista, tekstissä on satunnaisia asiavirheitä, ja väitteet ovat paikoin perustelemattomia.	Teksti muodostaa jonkinlaisen kokonaisuuden. Pää- ja sivuasiat eivät aina erotu toisistaan. Jaksotuksessa voi olla ongelmia. Kappaleiden rakenne ei aina toimi. Otsikko ei vastaa tekstiä tai kata sitä kokonaan.	Tekstillä on suhde pohjatekstiin, mutta teksti on voitu ymmärtää osittain väärin ja sitä on käytetty yksipuolisesti tai epätäsmällisesti. Keskustelu pohjatekstin kanssa on mekaanista tai selostavaa. Tehtävänannon edellyttämät viittaukset ovat puutteellisia.	Viesti välittyy kohtalaisesti. Lause- ja virkerakenteissa on puutteita. Yleiskielen normien hallinta horjuu, ja virheitä on monenlaisia. Sananvalinnat eivät ole aina osuvia, ja tyyli on haparoivaa.	Teksti osoittaa välttävää aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.
30 (tyydyttävä)	Täyttää tehtävänannon. Osoittaa tyydyttävää edellytetyn tekstilajin hallintaa.	Näkökulma on havaittavissa. Sisältöä on riittävästi, ja teksti pysyy pääosin asiassa. Väitteet ovat pääosin perusteltuja.	Teksti muodostaa kokonaisuuden. Jaksotus on pääosin kunnossa, mutta se voi olla mekaanista. Kappaleiden välinen sidoksisuus saattaa olla heikko. Kappaleiden sisäisessä rakenteessa ei ole suuria pulmia. Otsikko on tavanomainen mutta toimiva.	Pohjateksti on pääosin ymmärretty, ja sitä on käytetty enimmäkseen tarkoituksenmukaisella tavalla. Raja pohjatekstin ja oman tekstin välillä on havaittavissa, mutta keskustelu pohjatekstin kanssa on vähäistä tai pintapuolista. Viittaukset pohjatekstiin ovat pääosin kunnossa.	Viesti välittyy suuremmitta vaikeuksista. Lause- ja virkerakenteet ovat pääosin kunnossa. Yleiskielen normit ovat kohtuullisesti hallinnassa. Sananvalinnat ovat tarkoituksenmukaisia. Tyyliä voi olla puutteita, mutta ilmaisu on selkeää.	Teksti osoittaa tyydyttävää aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.

	Tehtävänannon noudattaminen	Sisältöaineekset	Jäsennys ja rakenne	Pohjatekstin käyttö	Kieli ja tyyli	Kokonaiskuva kirjoitustaidosta
40 (hyvä)	Täyttää hyvin tehtävänannon ja edellytetyn tekstilajin vaatimukset.	Näkökulma on selkeä ja perusteltu. Sisältöaineesten valinta on näkökulman mukainen ja osoittaa aiheen edellyttämää asiantuntemusta. Väitteet ovat perusteltuja.	Teksti muodostaa selkeän kokonaisuuden. Rakenne noudattaa tarkoitettua tekstilajin peruskonventionia. Jaksotus ja kappaleiden rakenne ovat pääosin kunnossa. Kappaleiden väliset sidokset ovat toimivia. Otsikko on toimiva.	Pohjateksti on ymmärretty, ja sitä on käytetty tarkoituksenmukaisella tavalla ja olennaiseen keskittyen. Raja pohjatekstin ja oman tekstin välillä on selvä, ja keskustelu pohjatekstin kanssa on onnistunutta. Viittaukset pohjatekstiin toimivat.	Viesti välittyy. Lause- ja virkerakenteet sekä yleiskielen normien hallinta ovat pääosin kunnossa. Sananvalinnat ja tyyli sopivat tekstin tarkoitukseen.	Teksti osoittaa hyvää aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.
50 (erittäin hyvä)	Täyttää hyvin tehtävänannon ja edellytetyn tekstilajin vaatimukset.	Näkökulma on selkeä, perusteltu ja hallittu. Sisällöllisesti teksti on rikas, osuva ja hallittu kokonaisuus. Väitteet ovat uskottavasti perusteltuja.	Teksti on kokonaisrakenteeltaan hallittu ja johdonmukainen lajinsa edustaja. Jaksotus ja kappaleiden rakenne ovat kunnossa. Kappaleiden väliset sidokset ovat sujuvia. Otsikko on osuva.	Pohjatekstin tavoite, laji ja sisältö on tulkittu hyvin. Pohjatekstiä on käytetty sen ajatuksia punniten ja niitä edelleen kehittämällä. Viittaukset pohjatekstiin ovat tarkoituksenmukaisia.	Viesti välittyy hyvin. Lause- ja virkerakenteet ovat luontevia. Yleiskielen normien hallinta on kunnossa, joskin vähäiset kielivirheet ovat mahdollisia. Sanasto on vivahteikasta ja tyyli yhtenäistä ja vakuuttavaa sekä tekstilajiin sopivaa.	Teksti osoittaa erittäin hyvää aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.
60 (erinomainen)	Täyttää erittäin hyvin tehtävänannon ja edellytetyn tekstilajin vaatimukset.	Näkökulma on oivaltava ja omaperäinen. Sisältövalinnat osoittavat asiantuntemusta ja itsenäistä ajattelua. Väitteet ovat vakuuttavasti perusteltuja.	Kokonaisrakenne on hallittu ja johdonmukainen ja osoittaa hyvää tekstilajien tuntemusta, jopa kykyä leikitellä konventioilla. Tekstissä on hyvä rytmi. Jaksotus ja kappaleiden rakenne ovat luontevia. Kappaleet sidostuvat taitavasti toisiinsa. Otsikko on sekä tyyliään että sisällöltään osuva.	Pohjatekstin tavoite, laji ja sisältö on tulkittu erinomaisesti. Suhde pohjatekstiin on kriittinen ja oivaltava. Viittaukset pohjatekstiin ovat luontevia ja sujuvia.	Viesti välittyy erinomaisesti. Lause- ja virkerakenteet ovat taitavia ja monipuolisia. Yleiskielen normien hallinta on moitteetonta, yksittäiset lipsahdukset mahdollisia. Sanasto on rikasta, tyyli vaikuttavaa ja onnistunutta.	Teksti osoittaa erinomaista aiheen ja kokonaisuuksien hallintaa ja kykyä kielentää ajatuksia.

4.2 Opettajan suorittama arvostelu

Opettaja arvostelee koesuorituksen taulukossa 2 esitettyjen kriteerien mukaisesti. Opettaja osoittaa virheet alleviivauksin ja tarvittaessa marginaaliin tekemillään lyhyillä merkinnöillä. Koesuorituksen loppuun hän merkitsee antamansa pistemäärän. Kaikki merkinnät on tehtävä selvästi punakynällä.

4.3 Arvostelulomakkeeseen tehtävät merkinnät

Lukio tulostaa esseekokeen arvostelulomakkeen lautakunnan tutkintopalvelusta. Opettaja merkitsee suorituksen pistemäärän suorituksen tehtävännumeroa vastaavan sarakkeen ruutuun. Jos suoritus puuttuu, sarakkeeseen Keskeyttänyt merkitään K.

Opettaja vahvistaa arvostelunsa päivätyllä allekirjoituksellaan arvostelulomakkeen liitesivulle. Nimi-
kirjoitus selvennetään. Jos arvostelijoita on useita, merkitään kunkin osuus, esim. ”Kokelaat 1–45
arvosteli NN”.

4.4 Koesuoritusten lähettäminen lautakunnalle

Koko koulun esseekokeen suoritukset ja arvostelulomakkeet lähetetään lautakuntaan samalla kertaa. Koesuoritukset järjestetään niin, että kokelaat ovat arvostelulomakkeen mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Suoritukset ja arvostelulomake pakataan riittävän suureen ja kestäväan kuoreen. Kuorta ei saa liimata eikä teipata kiinni. Jokaisen kuoren päälle kirjoitetaan koulun numero ja nimi sekä kokeen nimi (”Äidinkieli, esseekoe, kokelaat 1–30”). Jos koesuorituksia on useassa kuoreessa, tulee kuoriin merkitä, kuinka monta kuoria on yhteensä. Ensimmäisen kuoren päälle merkitään kirjoittajien kokonaismäärä. Arvostelulomake laitetaan ensimmäiseen kuoreen.

Koesuoritukset lähetetään lautakuntaan valmistavasti arvosteltuina viikon kuluessa esseekokeen suorittamisesta. Mikäli opettajalla on arvosteltavanaan vähintään 41 kokelaan suoritukset, suoritukset lähetetään lautakuntaan viimeistään kahden viikon kuluessa koepäivästä.

4.5 Ylioppilastutkintolautakunnan suorittama arvostelu

Ylioppilastutkintolautakunta määrää vuosittain kunkin koulun esseekokeen ensimmäisen sensorin. Tekstitaidon kokeen ja esseekokeen arvostelevat eri sensorit. Lautakunnan määräämä sensori ei saa arvostella sellaisen koulun suorituksia, jonka kanssa hän on läheisessä kosketuksessa opetustoimen, sukulaisuuden tms. syyn takia. Lisäksi lautakunta antaa ohjeet toisen ja kolmannen sensorin käytöstä.

Esseekokeessa toista sensoria käytetään aina, kun opettajan antama pistemäärä muuttuu enemmän kuin 10 pistettä; toista sensoria voidaan tarvittaessa käyttää muulloinkin. Kolmatta sensoria on käytettävä, jos sensorit eivät ole yksimielisiä pistemäärästä, jos he muuttavat opettajan antamaa pistemäärää enemmän kuin 20 pistettä tai jos arvosteltava koesuoritus on hyvin ongelmallinen.

Suorituksen lopullinen pistemäärä on sensoreiden yhteisesti päättämä pistemäärä.

5 ÄIDINKIELEN KOKEEN ARVOSANAN MÄÄRÄYTYMINEN

Kunkin kokelaan äidinkielen koesuorituksesta annetaan tietty pistemäärä. Kokelaan tekstitaidon kokeessa saama pistemäärä kerrotaan kolmella. Tulos lasketaan yhteen esseekokeessa saadun pistemäärän kanssa. Tekstitaidon kokeen maksimipistemäärä on 54 pistettä ja esseekokeen 60 pistettä. Äidinkielen kokeesta saatava maksimipisteluku on siten 114 pistettä.

Lopullisten arvosanojen määrittämisessä tutkitaan kaikkien kokeeseen osallistuneiden saamien arvoselupisteiden osuudet ja määrätään sen perusteella arvosanarajat tiettyihin pistemääriin. Lautakunta päättää arvosanojen pisterajoista erikseen kunakin tutkintokertana.

6 KOMPENSAATIO

Jos ylioppilastutkintoa suorittava on hylätty yhdessä pakollisessa kokeessa, ylioppilastutkintolautakunta voi julistaa hänet hyväksytyksi muiden kokeiden perusteella, jos hän ei itse vastusta sitä. Kompensoitavuus riippuu sekä hylätyn kokeen pistemäärästä että muiden kokeiden arvosanoista.

7 SAIRAUS TAI VAMMA

Jos ylioppilaskokelaalla on sairaus tai vamma, toimitaan lautakunnan antaman sairaita ja vammaisia kokelaita sekä kokelaiden puoltolauseita koskevan määräyksen mukaisesti. Lääkärintodistukset ja puoltolauseet lähetetään lautakuntaan kokeiden päätyttyä. Niitä tai niiden kopioita ei liitetä koesuorituksiin.

Opettajat ja lautakunnan sensorit arvostelevat koesuoritukset ottamatta huomioon lääkärintodistuksia ja puoltolauseita. Lääkärintodistukset ja puoltolauseet käsitellään lautakunnassa tulosten valmistuttua.

8 LUKU- JA KIRJOITUSHÄIRIÖ

Jos ylioppilaskokelaalla on lukihäiriö, toimitaan lautakunnan antaman luku- ja kirjoitushäiriöisiä kokelaita koskevan määräyksen mukaisesti. Koesuoritusten mukaan ei liitetä lautakuntaan toimitettavan lukitodistuksen jäljennöksiä eikä koesuorituksiin tehdä merkintää lukihäiriöstä.

Opettajat ja lautakunnan sensorit arvostelevat koesuoritukset ottamatta huomioon lukihäiriötä. Lukitodistukset käsitellään lautakunnassa tulosten valmistuttua.

9 VIERASKIELISYYS

Jos kokelaan äidinkieli on muu kieli kuin millä hän suorittaa ylioppilastutkinnon tai äidinkieli on muu kuin missä kielessä hän suorittaa äidinkielen kokeen, toimitaan lautakunnan antaman vieraskielisiä kokelaita koskevan määräyksen mukaisesti. Lautakunta voi ottaa lisäksi huomioon muita erityisen painavia syitä, esimerkiksi sen, että kokelas on käynyt pitkään koulua ulkomailla. Vieraskielisiksi voidaan katsoa myös syntymäkuurot ja varhaislapsuudessa kuuroutuneet.

Opettajat ja lautakunnan sensorit arvostelevat koesuoritukset ottamatta huomioon vieraskielisyyttä. Vieraskielisyyttä koskevat todistukset käsitellään lautakunnassa tulosten valmistuttua.

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA

2016